

Ільчук Микола, Томашевська Ольга, Андросович Іван, Томашевський Владислав. Державна підтримка підприємницьких структур агробізнесу. *Економічний дискурс*. 2026. Випуск 1. С. 165-176.
DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2026-1-16>

УДК 338.43 : 351.84 : 334.72
JEL Classification Q14, Q18, H23, O38, R58

Ільчук Микола

д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри організації підприємництва та біржової діяльності
Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна

E-mail: ilchuk.m.m@nubip.edu.ua

ORCID: 0000-0001-5129-6110

Томашевська Ольга

к. е. н, доцент кафедри організації підприємництва та біржової діяльності
Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна

E-mail: tomashevaska2011@ukr.net

ORCID: 0000-0002-2444-7259

Андросович Іван

к. е. н, доцент кафедри організації підприємництва та біржової діяльності,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

E-mail: androsovich_ivan@ukr.net

ORCID: 0000-0002-7732-130X

Томашевський Владислав

асистент кафедри організації підприємництва та біржової діяльності
Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна

E-mail: tomashevs@ukr.net

ORCID: 0009-0001-1139-1372

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР АГРОБІЗНЕСУ

Анотація

Вступ. Аграрний сектор України відіграє стратегічну роль у забезпеченні продовольчої безпеки держави, формуванні експортного потенціалу та підтримці соціально-економічного розвитку сільських територій. В умовах воєнних викликів, макроекономічної нестабільності, логістичних обмежень та трансформації глобальних агропродовольчих ринків особливого значення набуває ефективна система державної підтримки підприємницьких структур агробізнесу.

Методи. У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема методи теоретичного узагальнення, системного аналізу та наукової абстракції – для дослідження економічної сутності державної підтримки агробізнесу та механізмів державного регулювання аграрного сектору. Економіко-статистичний, порівняльний і структурно-динамічний методи застосовано для аналізу динаміки фінансування державних програм підтримки агробізнесу, розвитку кредитних механізмів і цифровізації державної допомоги. Методи систематизації, логічного узагальнення та прогнозування використано при обґрунтуванні напрямів удосконалення системи державної підтримки агробізнесу в умовах воєнних та євроінтеграційних трансформацій.

Результати. У результаті дослідження обґрунтовано теоретико-прикладні засади формування системи державної підтримки підприємницьких структур агробізнесу в умовах воєнної нестабільності, економічних трансформацій та євроінтеграційних процесів. Встановлено, що сучасна система державної підтримки агробізнесу характеризується посиленням ролі фінансово-кредитних механізмів, цифровізації процедур адміністрування, розвитку програм підтримки логістики, гуманітарного розмінування та адаптації аграрного сектору до кліматичних викликів. Обґрунтовано напрями удосконалення державної підтримки агробізнесу на основі розвитку ризик-орієнтованих механізмів регулювання, цифрових платформ управління, підтримки малого та середнього підприємництва та гармонізації аграрної політики України із принципами Спільної аграрної політики ЄС.

Перспективи. Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні ризик-орієнтованих моделей державної підтримки агробізнесу, удосконаленні механізмів аграрного страхування та формуванні інтегрованих цифрових платформ управління державною допомогою. Особливого значення набувають дослідження ефективності державної підтримки в умовах воєнної економіки, адаптації аграрної політики України до принципів Спільної аграрної політики ЄС та впровадження кліматично стійких технологій у систему агробізнесу.

Ключові слова: державна підтримка, агробізнес, підприємницькі структури, цифровізація, інноваційний розвиток, євроінтеграція, Спільна аграрна політика ЄС, продовольча безпека.

Вступ.

Аграрний сектор України відіграє стратегічну роль у забезпеченні продовольчої безпеки держави, формуванні експортного потенціалу та підтримці соціально-економічного розвитку сільських територій. В умовах воєнних викликів, макроекономічної нестабільності, логістичних обмежень та трансформації глобальних агропродовольчих ринків особливого значення набуває ефективна система державної підтримки підприємницьких структур агробізнесу.

Сучасний агробізнес функціонує в умовах високого рівня ризиків, пов'язаних із коливанням цін на аграрну продукцію, обмеженим доступом до фінансових ресурсів, руйнуванням виробничої та логістичної інфраструктури, нестабільністю валютного ринку та посиленням міжнародної конкуренції. За таких умов державна підтримка виступає важливим інструментом забезпечення стійкості аграрного виробництва, стимулювання інвестиційної активності, розвитку інновацій та адаптації підприємницьких структур до змін зовнішнього середовища.

Особливої актуальності набуває необхідність адаптації системи державної підтримки агробізнесу до вимог європейської інтеграції, гармонізації механізмів фінансової допомоги із принципами Спільної аграрної політики ЄС, а також впровадження цифрових інструментів управління державною допомогою. Підвищення ефективності державної підтримки аграрного підприємництва потребує переходу до комплексних моделей стимулювання розвитку агробізнесу, орієнтованих на підвищення конкурентоспроможності, розвиток інноваційної діяльності та забезпечення продовольчої безпеки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Питання державної підтримки агробізнесу, розвитку механізмів державного регулювання аграрного сектору та підтримки підприємництва в умовах нестабільності досліджуються у працях Л. Петлюк, Л. Пронько, О. Шпикуляка, М. Маліка, В. Русанюка, І. Фурмана, М. Ібатулліна та інших науковців, які розглядають фінансові, інституційні, організаційно-економічні та правові аспекти функціонування системи державної підтримки аграрного сектору. Значна увага у сучасних дослідженнях приділяється питанням розвитку аграрного страхування, підтримки малого агробізнесу, цифровізації механізмів державної допомоги, адаптації аграрної політики до вимог ЄС та управління ризиками в умовах воєнної та кліматичної нестабільності.

Водночас недостатньо дослідженими залишаються питання формування інтегрованої ризик-орієнтованої системи державної підтримки агробізнесу, розвитку цифрових платформ моніторингу ризиків, оцінювання ефективності державних програм підтримки в умовах війни та адаптації механізмів державного регулювання до сучасних європейських підходів управління ризиками в аграрному секторі.

Мета.

Метою статті є обґрунтування теоретико-прикладних засад та напрямів удосконалення системи державної підтримки підприємницьких структур агробізнесу в умовах сучасних економічних трансформацій.

Методологія дослідження.

У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема методи теоретичного узагальнення, системного аналізу та наукової абстракції – для дослідження економічної сутності державної підтримки агробізнесу та механізмів державного регулювання аграрного сектору. Економіко-статистичний, порівняльний і структурно-динамічний методи застосовано для аналізу динаміки фінансування державних програм підтримки агробізнесу, розвитку кредитних механізмів і цифровізації державної допомоги. Методи систематизації, логічного узагальнення та прогнозування використано при обґрунтуванні напрямів удосконалення системи державної підтримки агробізнесу в умовах воєнних та євроінтеграційних трансформацій.

Результати.

Державна підтримка агробізнесу розглядається як важливий елемент державної аграрної політики, спрямований на забезпечення стабільного функціонування аграрного сектору, підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання та зміцнення продовольчої безпеки держави. Вона охоплює комплекс економічних, фінансових, організаційних, інституційних і нормативно-правових заходів, які забезпечують розвиток підприємницьких структур аграрної сфери та формують умови для їх адаптації до змін зовнішнього середовища.

З огляду на специфіку аграрного виробництва, у науковій літературі державну підтримку агробізнесу трактують як інструмент державного впливу на аграрний ринок, спрямований на коригування ринкових диспропорцій, стимулювання підприємницької активності та мінімізацію виробничих і фінансових ризиків.

Так, Л. Петлюк наголошував, що державна підтримка аграрного сектору є необхідною умовою забезпечення продовольчої незалежності та підтримання конкурентоспроможності національного товаровиробника [1]. На думку Л. Пронько, специфіка аграрного виробництва, зокрема залежність від природно-кліматичних факторів, сезонність та тривалий виробничий цикл зумовлює необхідність постійного державного регулювання і фінансового стимулювання аграрного підприємництва [2].

Розвиток сучасних підходів до державного регулювання аграрної сфери сприяв формуванню інституційного бачення державної підтримки агробізнесу. Зокрема, М. Малік та О. Шпикуляк розглядають державну підтримку як складову інституційного забезпечення розвитку агробізнесу, що сприяє формуванню сприятливого підприємницького середовища, розвитку кооперації, інноваційної діяльності та підвищенню інвестиційної привабливості аграрного сектору [3]. В. Виборна акцентує увагу на соціальній складовій державної підтримки, підкреслюючи її роль у розвитку сільських територій, підтримці малих форм господарювання та забезпеченні збалансованого сільського розвитку [4].

У контексті інституційної модернізації аграрного сектору важливого значення набуває формування ефективної системи державного регулювання, яка охоплює фінансово-кредитні інструменти, механізми страхування ризиків, податкове стимулювання, розвиток цифрових сервісів

та інноваційної інфраструктури. У сучасних умовах особливу роль відіграє цифровізація системи державної підтримки через впровадження електронних платформ взаємодії між державою та аграрним бізнесом, розвиток Державного аграрного реєстру та систем цифрового моніторингу.

Посилення інтеграційних процесів та адаптація аграрної політики України до європейських стандартів актуалізують необхідність трансформації механізмів державної підтримки відповідно до принципів Спільної аграрної політики ЄС. Європейська модель підтримки аграрного сектору базується на поєднанні прямих фінансових виплат, підтримки розвитку сільських територій, екологізації виробництва, стимулюванні інновацій та розвитку систем управління ризиками. У зв'язку з цим, для України важливим є адаптація національної системи державної підтримки до європейських стандартів, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності агробізнесу, розвитку сталого виробництва та інтеграції вітчизняного аграрного сектору до європейського економічного простору.

Система державної підтримки аграрного сектору України охоплює комплекс фінансових, податкових, кредитних, інвестиційних та інституційних інструментів, спрямованих на забезпечення стабільності функціонування агробізнесу, підтримку підприємницької активності та стимулювання розвитку сільських територій. У сучасних умовах державна підтримка реалізується через механізми часткової компенсації вартості сільськогосподарської техніки, підтримки фермерських господарств, пільгового кредитування, державних гарантій за кредитами, розвитку тваринництва, компенсації страхових платежів, грантових програм, а також стимулювання садівництва та тепличного господарства.

Науковці підкреслюють, що ефективність державної підтримки значною мірою залежить від рівня адаптації її інструментів до сучасних економічних викликів та потреб аграрного підприємництва. Так, І. Фурман зазначає, що система державної підтримки повинна забезпечувати не лише компенсацію поточних витрат аграрних товаровиробників, а й створювати умови для довгострокового інвестиційного розвитку та модернізації аграрного сектору [5]. М. Скорик наголошує на необхідності поєднання фінансових інструментів підтримки із механізмами інноваційного розвитку та цифровізації агробізнесу [6]. На думку О. Шпикуляка, державна підтримка має бути орієнтована на розвиток малого та середнього підприємництва, яке є основою соціально-економічної стабільності сільських територій [7].

Одним із ключових інструментів державної підтримки агробізнесу стала програма «Доступні кредити 5–7–9%», яка забезпечила розширення доступу аграрних підприємств до фінансових ресурсів та підтримку їх ліквідності. В умовах воєнного стану ця програма була адаптована до потреб аграрного сектору шляхом збільшення обсягів кредитування, розширення механізмів державного гарантування та компенсації відсоткових ставок. Як зазначає П. Саблук, доступність фінансових ресурсів є одним із ключових чинників забезпечення конкурентоспроможності аграрного виробництва та підтримки економічної стійкості підприємницьких структур.

Важливу роль у модернізації системи державної підтримки відіграє цифровізація процесів взаємодії між державою та аграрним бізнесом. Зокрема, Державний аграрний реєстр (ДАР) забезпечує автоматизацію подання заявок, адміністрування програм підтримки та моніторинг використання бюджетних коштів. Упровадження цифрових платформ сприяє підвищенню прозорості механізмів державної допомоги, зниженню трансакційних витрат та спрощенню доступу суб'єктів господарювання до програм підтримки. На думку Т. Ключко, цифровізація державного регулювання аграрного сектору створює передумови для формування більш ефективної та прозорої системи управління агробізнесом [8].

Разом із тим сучасна система державної підтримки аграрного сектору характеризується низкою проблем та обмежень. Насамперед це стосується недостатнього рівня фінансування державних програм, нерівномірного доступу малих і середніх підприємств до механізмів підтримки, складності процедур отримання державної допомоги та недостатньої інтеграції цифрових сервісів. Окремою проблемою залишається слабкий розвиток аграрного страхування та обмежений рівень

підтримки інноваційної діяльності агробізнесу.

О. Бородіна підкреслює, що недостатня адресність державної підтримки та концентрація ресурсів переважно у великих аграрних структурах знижує ефективність державної аграрної політики та стримує розвиток малого підприємництва на сільських територіях.

У сучасних умовах трансформації аграрного сектору особливого значення набуває удосконалення системи державної підтримки на засадах цифровізації, інноваційного розвитку, ризик-орієнтованого управління та гармонізації із європейськими підходами до регулювання агробізнесу. Це сприятиме підвищенню ефективності використання бюджетних ресурсів, забезпеченню прозорості державної допомоги та формуванню конкурентоспроможного аграрного сектору.

Повномасштабна війна суттєво трансформувала умови функціонування аграрного сектору України та значно посилила потребу у державній підтримці агробізнесу. Руїнування виробничої та логістичної інфраструктури, мінунання сільськогосподарських угідь, тимчасова окупація окремих територій, дефіцит паливно-енергетичних ресурсів, нестача обігових коштів та зростання вартості матеріально-технічних ресурсів негативно вплинули на ефективність діяльності підприємницьких структур аграрного сектору. У результаті суттєво зросли виробничі та фінансові ризики, скоротилися обсяги інвестиційної діяльності та погіршилися умови доступу аграрних товаровиробників до зовнішніх ринків.

У зв'язку з цим система державної підтримки агробізнесу набула вираженого антикризового характеру та була орієнтована насамперед на забезпечення безперервності аграрного виробництва і підтримку економічної стійкості підприємств. Основними напрямками державної підтримки стали забезпечення проведення посівної кампанії, підтримка ліквідності аграрних підприємств, компенсація логістичних витрат, розширення програм пільгового кредитування, стимулювання експорту аграрної продукції, підтримка релокації виробництва та розвиток альтернативних логістичних маршрутів.

Одним із ключових напрямів державної політики стало стимулювання експорту аграрної продукції через розвиток дунайського та західного логістичних коридорів, компенсацію витрат на транспортування та активізацію міжнародної співпраці. Значна увага приділялася розвитку альтернативних експортних маршрутів через порти Дунаю, залізничні переходи із країнами ЄС та модернізацію прикордонної логістичної інфраструктури. Як зазначає О. Навроцький, підтримка експортного потенціалу аграрного сектору є одним із ключових чинників забезпечення макроекономічної стабільності держави в умовах війни [9].

Суттєве значення в сучасних умовах має підтримка малого та середнього аграрного підприємництва, яке найбільше постраждало від воєнних ризиків, втрати виробничих активів та логістичних обмежень. Важливими інструментами державної підтримки стали грантові програми, міжнародна технічна допомога, пільгове кредитування, компенсація вартості техніки та підтримка кооперативного руху. На думку Л. Молдаван, розвиток кооперації та підтримка малого агробізнесу є важливою передумовою забезпечення стійкості сільських територій та збереження економічної активності в аграрному секторі [10].

Аналіз фінансування державних програм підтримки агробізнесу у 2021–2025 рр. свідчить про суттєву трансформацію механізмів державного регулювання аграрного сектору під впливом воєнних та економічних викликів. Якщо у 2021 р. державна підтримка була орієнтована переважно на стимулювання модернізації виробництва, розвиток фермерства та підтримку інвестиційної активності, то, починаючи з 2022 р., вона набула антикризового характеру та була спрямована насамперед на забезпечення стабільності функціонування аграрного сектору.

У довоєнний період найбільші обсяги фінансування спрямовувалися на підтримку фермерських господарств, компенсацію вартості сільськогосподарської техніки та пільгове кредитування аграрних підприємств. Водночас уже у 2022 р. відбулося різке збільшення обсягів кредитної підтримки агробізнесу через програму «Доступні кредити 5–7–9%», фінансування якої

перевищило 90 млрд грн. Це було обумовлено необхідністю забезпечення ліквідності аграрних підприємств, проведення посівної кампанії та компенсації дефіциту обігових коштів.

У 2023–2025 рр. державна підтримка агробізнесу поступово трансформувалася у напрямі поєднання антикризових механізмів із інструментами структурної модернізації аграрного сектору. Значно зросли обсяги фінансування програм підтримки логістики, гуманітарного розмінування, цифровізації та розвитку кліматично стійких технологій. Зокрема, у 2024–2025 рр. суттєво посилилася підтримка цифрових сервісів, функціонування Державного аграрного реєстру, а також програм адаптації агробізнесу до вимог Європейського зеленого курсу та кліматичних викликів.

Науковці підкреслюють, що в умовах війни державна підтримка агробізнесу виконує стратегічну функцію забезпечення продовольчої безпеки та підтримання експортного потенціалу держави [11].

Аналіз динаміки фінансування державних програм підтримки агробізнесу в Україні свідчить про суттєве зростання обсягів державної підтримки аграрного сектору в умовах воєнної нестабільності та посилення ризиків функціонування агробізнесу. Найбільші обсяги фінансування упродовж 2021–2025 рр. були спрямовані на програми пільгового кредитування, які стали ключовим інструментом підтримки ліквідності аграрних підприємств. Зокрема, фінансування програми «Доступні кредити 5–7–9%» зросло з 31 млрд грн у 2021 р. до 120 млрд грн у 2025 р., що свідчить про суттєве посилення ролі кредитних механізмів у системі державної підтримки агробізнесу.

Поряд із розвитком пільгового кредитування суттєво зросли й обсяги державних гарантій за кредитами, які збільшилися з 5 млрд грн у 2021 р. до 35 млрд грн у 2025 р. Це обумовлено необхідністю розширення доступу аграрних підприємств до фінансових ресурсів в умовах високих воєнних і фінансових ризиків. Одночасно спостерігається активізація грантової підтримки агробізнесу: обсяг фінансування грантових програм зріс із 0,7 млрд грн у 2021 р. до 5 млрд грн у 2025 р., що свідчить про посилення державної підтримки малого та середнього аграрного підприємництва, розвитку переробки та інноваційної діяльності.

Поряд із фінансово-кредитними механізмами важливим напрямом державної аграрної політики залишається підтримка фермерських господарств. Упродовж досліджуваного періоду фінансування цього напрямку характеризувалося позитивною динамікою. Після скорочення обсягів підтримки до 2 млрд грн у 2022 р., що було пов'язано із перерозподілом бюджетних ресурсів в умовах війни, у 2025 р. фінансування фермерства зросло до 5,5 млрд грн. Це свідчить про поступове відновлення пріоритетності підтримки малих форм господарювання у структурі державної аграрної політики.

В умовах повномасштабної війни особливого значення набуло фінансування гуманітарного розмінування сільськогосподарських земель. Якщо у 2021–2022 рр. відповідне фінансування фактично було відсутнім, то вже у 2023 р. на ці цілі було спрямовано 2 млрд грн, а у 2025 р. – 4 млрд грн. Це обумовлено необхідністю відновлення виробничого потенціалу аграрного сектору та повернення до використання значних площ замінованих сільськогосподарських угідь.

Одночасно із відновленням виробничих ресурсів суттєво зросли обсяги підтримки логістики та експорту агропродукції. У 2021 р. фінансування цього напрямку становило лише 0,5 млрд грн, тоді як у 2025 р. – вже 6 млрд грн. Зростання державної підтримки логістичних процесів пов'язане із необхідністю розвитку альтернативних експортних маршрутів, підтримки дунайського та західного логістичних коридорів, а також компенсації зростання транспортних витрат аграрних підприємств.

Паралельно із підтримкою логістики держава поступово посилювала фінансування технічної модернізації аграрного сектору. Зокрема, фінансування програм компенсації вартості сільськогосподарської техніки зросло з 1 млрд грн у 2021 р. до 2 млрд грн у 2025 р. Це сприяє оновленню матеріально-технічної бази аграрного сектору та підтримці технологічної модернізації виробництва.

Позитивна динаміка спостерігається і щодо підтримки тваринництва, яке є однією з найбільш капіталомістких галузей аграрного сектору. Обсяги фінансування відповідних програм

збільшилися з 1,15 млрд грн у 2021 р. до 3 млрд грн у 2025 р., що свідчить про посилення уваги держави до розвитку галузей із високою доданою вартістю та підтримки продовольчої безпеки.

У сучасних умовах цифрової трансформації економіки особливого значення набуває розвиток цифровізації аграрного сектору та функціонування Державного аграрного реєстру. Фінансування програм цифровізації та розвитку ДАР зросло з 0,2 млрд грн у 2021 р. до 1,5 млрд грн у 2025 р., що свідчить про поступове формування цифрової моделі державної підтримки агробізнесу та підвищення прозорості механізмів адміністрування державної допомоги.

Поряд із цифровізацією державна підтримка дедалі більше орієнтується на адаптацію аграрного сектору до кліматичних викликів. Одним із нових напрямів державної політики стало стимулювання впровадження кліматично стійких технологій. Якщо у 2021–2022 рр. фінансування цього напрямку практично не здійснювалося, то у 2023 р. воно становило 0,5 млрд грн, а у 2025 р. – вже 2,5 млрд грн. Це свідчить про поступове посилення уваги державної політики до адаптації аграрного сектору до кліматичних змін, розвитку ресурсоефективних технологій виробництва та забезпечення довгострокової стійкості агробізнесу.

Ефективність державної підтримки агробізнесу значною мірою визначається якістю інституційного середовища, рівнем прозорості механізмів розподілу фінансових ресурсів та здатністю державної політики адаптуватися до сучасних економічних викликів. Попри суттєве розширення програм підтримки аграрного сектору в умовах війни, їх результативність залишається неоднозначною та потребує критичної оцінки з позицій впливу на економічну стійкість агробізнесу, структурну модернізацію виробництва та забезпечення рівного доступу суб'єктів господарювання до державної допомоги.

Інституційне забезпечення державної підтримки агробізнесу охоплює нормативно-правове регулювання, систему державних органів управління, механізми фінансового контролю, цифрові платформи адміністрування, а також інструменти моніторингу та оцінювання ефективності державних програм. Однак на практиці недостатній рівень координації між окремими інституціями, складність процедур отримання підтримки та нерівномірність розподілу фінансових ресурсів суттєво знижують ефективність державної аграрної політики.

Науковці підкреслюють, що оцінювання ефективності державної підтримки повинно здійснюватися не лише за обсягами виділених коштів, а передусім за її впливом на продуктивність виробництва, інвестиційну активність, конкурентоспроможність агробізнесу та розвиток сільських територій [12].

Фінансові механізми державної підтримки агробізнесу включають бюджетні дотації, податкові пільги, державне кредитування, аграрні розписки, державні гарантії, компенсаційні програми та механізми страхування ризиків. Водночас результати реалізації цих програм свідчать, що їх ефективність є обмеженою через переважну орієнтацію на підтримку поточної ліквідності підприємств, а не на стимулювання довгострокової модернізації та інноваційного розвитку агробізнесу.

Позитивним аспектом сучасної системи державної підтримки є забезпечення безперервності функціонування аграрного сектору в умовах війни. Саме завдяки програмам кредитування, державних гарантій та підтримки логістики вдалося зберегти виробничу активність аграрних підприємств, провести посівні кампанії та частково стабілізувати експорт агропродукції. Зокрема, у 2022–2024 рр. понад 60% державної підтримки було спрямовано на забезпечення ліквідності підприємств та фінансування посівної кампанії, що дозволило уникнути різкого скорочення обсягів аграрного виробництва.

Разом із тим, нинішня система державної підтримки має низку суттєвих недоліків. Передусім це стосується недостатньої адресності програм, нерівномірного доступу до фінансових ресурсів та низької ефективності окремих компенсаційних механізмів. Значна частина малих та середніх аграрних підприємств через складність процедур, недостатній рівень цифрової грамотності або відсутність заставного забезпечення фактично обмежена у доступі до державних програм

кредитування та фінансової підтримки. Крім того, рівень розвитку аграрного страхування залишається критично низьким: страховим захистом охоплено лише 5–7% сільськогосподарських угідь, тоді як у країнах ЄС цей показник перевищує 40–70%.

Недостатньо ефективною залишається й підтримка інноваційної діяльності агробізнесу. Попри зростання фінансування цифровізації та розвитку Державного аграрного реєстру, частка державних програм, спрямованих на підтримку точного землеробства, кліматично стійких технологій та цифрової модернізації виробництва, залишається відносно незначною.

Перспективним напрямом підвищення ефективності державної підтримки є розвиток механізмів державно-приватного партнерства, цифровізації процесів адміністрування, впровадження ризик-орієнтованих моделей регулювання та розширення підтримки малого і середнього агробізнесу. Важливим є також формування системи оцінювання ефективності державної підтримки за конкретними економічними показниками – рівнем продуктивності, рентабельності, інвестиційної активності, обсягами експорту та рівнем зайнятості у сільській місцевості.

Сучасна система державної підтримки агробізнесу в Україні є відносно ефективною у короткостроковому антикризовому вимірі, оскільки дозволяє підтримувати стабільність аграрного сектору в умовах війни. Водночас її стратегічна ефективність залишається недостатньою через обмежений вплив на структурну модернізацію, інноваційний розвиток та підвищення конкурентоспроможності агробізнесу. Це обумовлює необхідність переходу від переважно компенсаційної моделі підтримки до системи довгострокового стимулювання стійкого та інноваційно орієнтованого розвитку аграрного сектору.

Удосконалення системи державної підтримки агробізнесу потребує комплексного та адаптивного підходу, орієнтованого на забезпечення стійкого розвитку аграрного сектору, підвищення конкурентоспроможності підприємницьких структур та формування ефективного інституційного середовища. Сучасні виклики, пов'язані з воєнними ризиками, кліматичною нестабільністю, логістичними обмеженнями та євроінтеграційними трансформаціями, обумовлюють необхідність модернізації механізмів державної підтримки відповідно до нових умов функціонування агробізнесу.

Одним із ключових напрямів удосконалення державної підтримки є розширення фінансової підтримки малого та середнього аграрного підприємництва, яке залишається найбільш уразливим до економічних і воєнних ризиків. У сучасних умовах особливого значення набуває спрощення доступу аграрних підприємств до кредитних ресурсів, грантових програм та механізмів державного гарантування. Підтримка малих форм господарювання є важливою передумовою забезпечення соціально-економічної стійкості сільських територій та розвитку конкурентного аграрного середовища.

Важливим напрямом модернізації системи державної підтримки є розвиток механізмів аграрного страхування та управління ризиками. Зростання впливу кліматичних, воєнних і фінансових ризиків потребує формування сучасної системи страхового захисту агробізнесу, яка повинна базуватися на механізмах часткової компенсації страхових платежів, державного перестраховування та цифрового моніторингу страхових випадків. Ефективне управління ризиками є необхідною умовою забезпечення довгострокової стабільності аграрного виробництва та підтримки інвестиційної активності.

Особливого значення набуває цифровізація процедур адміністрування державної допомоги. Впровадження цифрових платформ, розвиток Державного аграрного реєстру та автоматизація процесів подання заявок дозволяють підвищити прозорість розподілу бюджетних коштів, скоротити адміністративні витрати та спростити доступ аграріїв до програм підтримки.

Подальше удосконалення державної підтримки повинно базуватися на гармонізації аграрної політики України із вимогами Європейського Союзу та принципами Спільної аграрної політики ЄС. Це передбачає розвиток екологічно орієнтованих механізмів підтримки, стимулювання

впровадження кліматично стійких технологій, підтримку органічного виробництва та інтеграцію цифрових систем простежуваності агропродукції.

Важливим напрямом модернізації є стимулювання інноваційної та інвестиційної діяльності агробізнесу через підтримку точного землеробства, цифровізації виробництва, розвитку переробної галузі та впровадження енергоефективних технологій. Перспективним є також розвиток механізмів державно-приватного партнерства у сферах аграрної інфраструктури, логістики, зрошення та цифрової трансформації аграрного сектору.

Суттєву роль у підвищенні ефективності державної підтримки відіграє розвиток кооперативного руху та сімейного фермерства. Саме кооперація дозволяє малим аграрним підприємствам покращити доступ до фінансових ресурсів, логістичної інфраструктури та ринків збуту. Розвиток кооперативних моделей господарювання сприяє зміцненню економічної стійкості сільських територій та підвищенню конкурентоспроможності малого агробізнесу.

У сучасних умовах особливо актуальним є впровадження ризик-орієнтованих механізмів державної підтримки, які враховуватимуть рівень воєнних, логістичних, фінансових та кліматичних ризиків. Це передбачає перехід від переважно компенсаційної моделі підтримки до системи превентивного управління ризиками та стимулювання адаптивності агробізнесу.

Водночас підвищення ефективності державної підтримки неможливе без формування інтегрованої системи моніторингу та оцінювання результативності державних програм. Оцінювання ефективності державної підтримки доцільно здійснювати за показниками рівня інвестиційної активності, продуктивності праці, рентабельності виробництва, обсягів експорту, рівня цифровізації, доступу до фінансових ресурсів та зайнятості населення у сільській місцевості. Це дозволить забезпечити більш раціональне використання бюджетних ресурсів, підвищити адресність державної допомоги та сформуванню адаптивну систему підтримки агробізнесу, орієнтовану на довгостроковий розвиток аграрного сектору України.

Висновки і перспективи.

Державна підтримка підприємницьких структур агробізнесу відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності функціонування аграрного сектору, зміцненні конкурентних позицій аграрних підприємств та підтриманні продовольчої безпеки держави. У сучасних умовах воєнної нестабільності, економічних трансформацій та євроінтеграційних процесів особливої актуальності набуває модернізація механізмів державного регулювання на основі цифровізації, інноваційного розвитку та впровадження ризик-орієнтованих підходів до управління агробізнесом.

Нинішня система державної підтримки аграрного сектору України характеризується активним розвитком програм фінансової допомоги, розширенням цифрових платформ адміністрування та впровадженням інструментів стимулювання підприємницької діяльності в аграрній сфері. Разом із тим, зберігається низка проблем, серед яких недостатня доступність державної підтримки для малих і середніх аграрних підприємств, обмеженість фінансових ресурсів, низький рівень розвитку системи аграрного страхування та недостатня ефективність механізмів підтримки інноваційної діяльності.

Подальший розвиток системи державної підтримки агробізнесу має бути орієнтований на адаптацію аграрної політики до європейських стандартів, удосконалення цифрових сервісів, розширення підтримки малого та середнього аграрного підприємництва, активізацію інвестиційних процесів та формування комплексної системи управління ризиками. Це сприятиме підвищенню ефективності функціонування аграрного сектору, посиленню його економічної стійкості та забезпеченню довгострокового розвитку агробізнесу в Україні.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні ризик-орієнтованих моделей державної підтримки агробізнесу, удосконаленні механізмів аграрного страхування та формуванні інтегрованих цифрових платформ управління державною допомогою. Особливого значення набувають дослідження ефективності державної підтримки в умовах воєнної економіки, адаптації

аграрної політики України до принципів Спільної аграрної політики ЄС та впровадження кліматично стійких технологій у систему агробізнесу. Перспективним напрямом є також обґрунтування механізмів державно-приватного партнерства, розвитку кооперативного руху та цифровізації процесів моніторингу ризиків і оцінювання результативності державних програм підтримки аграрного сектору.

Список використаних джерел

1. Петлюк Л. О., Медведькова Н. С. Державна підтримка у забезпеченні розвитку аграрного сектору економіки України. *Економіка та держава*. 2021. №2. С. 105–111. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.2.105>.
2. Пронько Л. М., Кулик Н. М. Напрями реалізації державної підтримки аграрного сектору економіки в ринкових умовах господарювання. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. №1. С. 23–32. DOI: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2019-1-3>.
3. Шпикуляк О. Г., Малік М. Й. Інституціональний аналіз розвитку підприємництва в аграрному секторі економіки: методичний аспект. *Економіка АПК*. 2019. №6. С. 73–82. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201906073>.
4. Виборна В. Д. Удосконалення інструментів державної підтримки розвитку фермерських господарств як складової соціального капіталу сільських територій. *Економіка та управління АПК*. 2022. №1. С. 109–119. DOI: <https://doi.org/10.33245/2310-9262-2022-169-1-109-119>.
5. Фурман І. Державна підтримка сільського господарства: проблеми, світові практики та перспективи для України. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2021. Vol. 298, №5 (1). P. 315–323. DOI: [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-298-5\(1\)-54](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-298-5(1)-54).
6. Скорик М. Фіскальні стимули та державна підтримка як інструменти фінансового забезпечення сталого розвитку аграрного сектору. *Економіка та суспільство*. 2026. № 84. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-84-52>.
7. Гуменюк М., Шпикуляк О., Неміш Д., Шеленко Д. Інституціоналізація державної підтримки розвитку малого аграрного підприємництва в умовах воєнного стану: регіональний аспект. *Вісник аграрної науки*. 2023. Т. 101, №11. С. 67–76. DOI: <https://doi.org/10.31073/agrovisnyk202311-08>.
8. Ключко Т. А. Організаційно-економічне регулювання сталого розвитку аграрного виробництва в Україні. *Трансформаційна економіка*. 2025. №4 (13). С. 119–124. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2025-13-20>.
9. Навроцький О. Державна політика розвитку аграрного бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2024. №70. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-91>.
10. Молдаван Л. В. Роль кооперативів у забезпеченні конкурентоспроможності малого і середнього агробізнесу: теоретичні і практичні аспекти. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2016. №1. С. 23–31.
11. Солоненко Ю. В., Панасюк П. І. Державна підтримка та стимулювання бізнесу України в умовах війни. *Галицький економічний вісник*. 2023. Т. 82, №3. С. 190–200. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.03.190.
12. Гривківська О. В., Бобро Н. С. Методичні підходи до оцінювання ефективності напрямів державної підтримки аграрних підприємств у межах державного регулювання їх діяльності. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2020. №4 (86). P. 13–17. DOI: <https://doi.org/10.32845/bsnau.2019.4.3>.

Статтю отримано: 19.01.2026 / Рецензування 07.03.2026 / Прийнято до друку: 30.04.2026

Mykola Ilchuk

Dr. Sc. (in Economics), Professor, Head of Department
Department of Entrepreneurship and Exchange Activity
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

E-mail: ilchuk.m.m@nubip.edu.ua

ORCID: 0000-0001-5129-6110

Olga Tomashevskia

Ph.D. (in Economics), Associate Professor, Associate Professor
Department of Entrepreneurship and Exchange Activity
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

E-mail: tomashevskia2011@ukr.net

ORCID: 0000-0002-2444-7259

Ivan Androsovykh

Ph.D. (in Economics), Associate Professor, Associate Professor
Department of Entrepreneurship and Exchange Activity
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

E-mail: androsovykh_ivan@ukr.net

ORCID: 0000-0002-7732-130X

Vladyslav Tomashevskyy

Assistant Lecturer
Department of Entrepreneurship and Exchange Activity
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

E-mail: tomashevskyy@ukr.net

ORCID: 0009-0001-1139-1372

STATE SUPPORT FOR AGRIBUSINESS ENTREPRENEURIAL STRUCTURES

Abstract

Introduction. *The agricultural sector of Ukraine plays a strategic role in ensuring the food security of the state, forming export potential and supporting the socio-economic development of rural areas. In the context of military challenges, macroeconomic instability, logistical constraints and transformation of global agri-food markets, an effective system of state support for agribusiness entrepreneurial structures is of particular importance.*

Methods. *In the research process, a complex of general scientific and special methods was used, in particular, the methods of theoretical generalization, system analysis and scientific abstraction - to study the economic essence of state support for agribusiness and mechanisms of state regulation of the agricultural sector. Economic-statistical, comparative and structural-dynamic methods were used to analyze the dynamics of financing state programs for agribusiness support, the development of credit mechanisms and the digitalization of state aid. Methods of systematization, logical generalization and forecasting were used to substantiate the directions of improving the system of state support for agribusiness in the conditions of military and European integration transformations.*

Results. *As a result of the study, the theoretical and applied principles of forming a system of state support for entrepreneurial structures of agribusiness in conditions of military instability, economic transformations and European integration processes were substantiated. It was established that the modern system of state support for agribusiness is characterized by the strengthening of the role of financial and credit mechanisms, digitalization of administration procedures, development of logistics support programs, humanitarian demining and adaptation of the agricultural sector to climate challenges. The directions of improving state support for agribusiness based on the development of risk-oriented regulatory mechanisms, digital management platforms, support for small and medium-sized businesses and harmonization of Ukraine's agricultural policy with the principles of the EU Common Agricultural Policy are substantiated.*

Discussion. *Prospects for further research include the development of risk-oriented models of state support for agribusiness, improvement of agricultural insurance mechanisms, and formation of integrated digital platforms for state aid management. Of particular importance are studies of the effectiveness of state support in the conditions of a war economy, the adaptation of Ukraine's agrarian policy to the principles of the EU's Common Agricultural Policy, and the introduction of climate-resilient technologies into the agribusiness system.*

Keywords: *state support, agribusiness, business structures, digitalization, innovative development, European integration, EU Common Agricultural Policy, food security.*

References

1. Petliuk, L.O., & Miedviedkova, N.S. (2021). Derzhavna pidtrymka u zabezpechenni rozvytku ahromoho sektoru ekonomiky Ukrainy [State support in ensuring the development of the agricultural sector of Ukraine's economy]. *Ekonomika ta derzhava*, 2, 105–111. <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.2.105>. [in Ukr.].
2. Pronko, L.M., & Kulyk, N.M. (2019). Napriamy realizatsii derzhavnoi pidtrymky ahromoho sektoru ekonomiky v rynkovykh umovakh hospodariuvannya [Directions for implementation of state support for the agricultural sector in market conditions]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky* [Economy, Finances, Management: Topical Issues of Science and Practical Activity], 1, 23–32. <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2019-1-3>. [in Ukr.].
3. Shpykuliak, O.H., & Malik, M.Y. (2019). Instytutsionalnyi analiz rozvytku pidpriemnytstva v ahromomu sektori ekonomiky: metodychnyi aspekt [Institutional analysis of entrepreneurship development in the agricultural sector: Methodological aspect]. *Ekonomika APK*, 6, 73–82. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201906073>. [in Ukr.].
4. Vyborna, V.D. (2022). Udoshkonalennia instrumentiv derzhavnoi pidtrymky rozvytku fermerskykh hospodarstv yak skladovoi sotsialnoho kapitalu silskykh terytorii [Improvement of instruments of state support for the development of farms as a component of social capital of rural territories]. *Ekonomika ta upravlinnia APK* [AIC Economics and Management], 1, 109–119. <https://doi.org/10.33245/2310-9262-2022-169-1-109-119>. [in Ukr.].
5. Furman, I. (2021). Derzhavna pidtrymka silskoho hospodarstva: problemy, svitovi praktyky ta perspektyvy dlia Ukrainy [State support for agriculture: Problems, world practices and prospects for Ukraine]. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 298, 5 (1), 315–323. [https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-298-5\(1\)-54](https://doi.org/10.31891/2307-5740-2021-298-5(1)-54). [in Ukr.].
6. Skoryk, M. (2026). Fiskalni stymuly ta derzhavna pidtrymka yak instrumenty finansovoho zabezpechennia staloho rozvytku ahromoho sektoru [Fiscal incentives and state support as instruments of financial support for sustainable development of the agricultural sector]. *Ekonomika ta suspilstvo* [Economy and Society], 84. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-84-52>. [in Ukr.].
7. Humeniuk, M., Shpykuliak, O., Nemish, D., & Shelenko, D. (2023). Instytutsionalizatsiia derzhavnoi pidtrymky rozvytku maloho ahromoho pidpriemnytstva v umovakh voiennoho stanu: rehionalnyi aspekt [Institutionalization of state support for the development of small agricultural entrepreneurship under martial law: Regional aspect]. *Visnyk ahromoi nauky* [Bulletin of Agricultural Science], 101, 11, 67–76. <https://doi.org/10.31073/agrovisnyk202311-08>. [in Ukr.].
8. Klochko, T.A. (2025). Orhanizatsiino-ekonomichne rehuliuвання staloho rozvytku ahromoho vyrobnytstva v Ukraini [Organizational and economic regulation of sustainable development of agricultural production in Ukraine]. *Transformatsiina ekonomika* [Transformation Economy], 4 (13), 119–124. <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2025-13-20>. [in Ukr.].
9. Navrotskyi, O. (2024). Derzhavna polityka rozvytku ahromoho biznesu [State policy for agricultural business development]. *Ekonomika ta suspilstvo* [Economy and Society], 70. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-91>. [in Ukr.].
10. Moldavan, L.V. (2016). Rol kooperatyviv u zabezpechenni konkurentospromozhnosti maloho i serednoho ahrobiznesu: teoretychni i praktychni aspekty [The role of cooperatives in ensuring the competitiveness of small and medium agribusiness: Theoretical and practical aspects]. *Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky* [Theoretical and Applied Issues of Economics], 1, 23–31. [in Ukr.].
11. Solonenko, Yu.V., & Panasiuk, P.I. (2023). Derzhavna pidtrymka ta stymuliuвання biznesu Ukrainy v umovakh viiny [State support and stimulation of business in Ukraine under wartime conditions]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk* [Galician Economic Journal], 82, 3, 190–200. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.03.190. [in Ukr.].
12. Hrykivska, O.V., & Bobro, N.S. (2020). Metodychni pidkhody do otsiniuvannya efektyvnosti napriamiv derzhavnoi pidtrymky ahromykh pidpriemstv u mezhakh derzhavnoho rehuliuвання yikh diialnosti [Methodological approaches to assessing the effectiveness of state support directions for agricultural enterprises within the framework of state regulation]. *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahromoho universytetu* [Bulletin of Sumy National Agrarian University], 4 (86), 13–17. <https://doi.org/10.32845/bsnau.2019.4.3>. [in Ukr.].

Received: 01.19.2026 / Review 03.07.2026 / Accepted 04.30.2026

